

KOMPYUTER LINGVISTIKASI AXBOROTNI AVTOMATIK QAYTA ISHLOVCHI FAN SIFATIDA.

Babayeva Gulnozaxon Latibjonovna

Andijon mashinasozlik instituti

O'zbek tili va adabiyoti kafedrasi assistenti

Annotatsiya: Hisoblash tilshunosligi kompyuter texnologiyalaridan foydalanish va ma'lumotlarni qayta ishlashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: axborot, til, kompyuter, tilshunoslik.

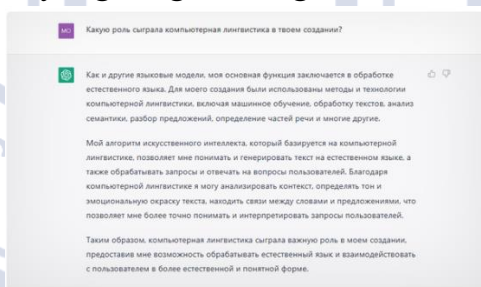

Hisoblash tilshunosligi - til bilan ishlashda kompyuter texnologiyalaridan foydalaniladigan tilshunoslik sohasi.

Masalan, ushbu fan yordamida biz kompyuterlarni o'rgatganmiz:

1. matni qayta ishlash, uning janrini aniqlash va so'zlar orasidagi bog'lanishlarni topish;
2. bir tildan boshqa tilga tarjima qilish;
3. nutqni tanib olish va audio yozuvlarni matnga aylantirish;
4. matnlarni noldan yaratish.

Shovqinli ChatGPT ham hisoblash tilshunosligining mahsulidir. Chatbot ushbu fan yaratilishida qanday rol o'ynaganligi so'ralganda shunday dedi.

ChatGPT algoritmi hisoblash tilshunosligiga asoslangan.

Ba'zida hisoblash tilshunosligi "hisoblash tilshunosligi" deb ataladi, ammo zamonaviy olimlar bu variantni eskirgan deb hisoblashadi - bu yo'nalish haqida juda tor tasavvur beradi.

Hisoblash tilshunosligi muammolari

1. Chet tilida mashina tarjimasi va avtomatik matn yaratish vositalarini yarating.
2. Ma'lumotni o'qish yoki yozishni bilmaydigan odamlar uchun ochiq qiling.

3. Har kuni Internetda paydo bo'ladigan katta hajmdagi matnlarni qayta ishlang. Muhim mavzularni aniqlang va ulardan foydali ma'lumotlarni oling.
4. Odamlar bilan muloqot qila oladigan sun'iy intellekt tizimlarini ishlab chiqish.
5. Ovozli yordamchilar va avtomatik tasniflash va matnni qayta ishlash tizimlari kabi yangi texnologiyalarni ishlab chiqish.

Hisoblash tilshunosligi - bu amaliy tilshunoslikning ma'lum sharoitlarda, vaziyatlarda, muammoli sohalarda va hokazolarda, shuningdek, tilning ishlashini modellashtirish uchun kompyuter vositalari - dasturlar, ma'lumotlarni tartibga solish va qayta ishlash uchun kompyuter texnologiyalaridan foydalanishga qaratilgan yo'nalish. tilning kompyuter modellarini tilshunoslik va turdosh fanlarda qo'llash doirasi. Tilni kompyuterda modellashtirishni informatika va dasturlash nazariyasini til fanidagi muammolarni hal qilishda qo'llash sohasi sifatida ham ko'rish mumkin. Amalda, kompyuter tilshunosligi tilshunoslikda kompyuterdan foydalanish bilan bog'liq deyarli hamma narsani o'z ichiga oladi. Kompyuter tilshunosligi maxsus amaliy fan sifatida, birinchi navbatda, o'z vositasi bilan ajralib turadi, ya'ni. til ma'lumotlarini qayta ishlash uchun kompyuter vositalaridan foydalanish bo'yicha.

Kompyuter dasturlari til faoliyatining muayyan tomonlarini modellashtiradi va turli xil dasturlash vositalaridan foydalanishi mumkin. Har qanday kompyuter modelida amalga oshiriladigan fikrlashni kompyuter modellashtirishning umumiy tamoyillari mavjud. Ular dastlab sun'iy intellekt sohasida ishlab chiqilgan, keyinchalik kognitiv fanning tarmoqlaridan biriga aylangan bilish nazariyasiga asoslanadi.

Kompyuter tilshunosligining eng muhim kontseptual toifalari bu "ramkalar" (tiplashirilgan tematik jihatdan birlashtirilgan vaziyat to'g'risidagi bilimlarni deklarativ ifodalash uchun kontseptual yoki kontseptual tuzilmalar), "stsenariylar" (stereotip haqidagi bilimlarni protsessual ifodalash uchun kontseptual tuzilmalar) kabi bilim tuzilmalari. vaziyat yoki stereotipik xatti-harakatlar), "rejalar" "(ma'lum bir maqsadga erishishga olib keladigan mumkin bo'lgan harakatlar haqidagi g'oyalarni o'z ichiga olgan bilim tuzilmalari). Sahna kategoriyasi, asosan, kompyuter tilshunosligida nutq aktida aktuallashtirilgan va lingvistik vositalar (leksemalar, sintaktik konstruksiyalar, grammatik kategoriyalar va boshqalar) bilan ajratib ko'rsatilgan holatlar va ularning qismlarini deklarativ ifodalash uchun kontseptual tuzilmaning belgisi sifatida qo'llaniladi. Demak, hisoblash tilshunosligi fan sifatida axborotni avtomatik qayta ishlash tizimlarida tabiiy tildan foydalanish muammolari bilan shug'ullanadi. Dastlab, shakllanish davrida u turli xil nomlarga ega edi: matematik tilshunoslik, hisoblash tilshunosligi, muhandislik tilshunosligi. Ammo o'tgan asrning saksoninchi yillarining boshlarida kompyuter tilshunosligi nomi

saqlanib qoldi. So'nggi yarim asrda kompyuter tilshunosligi sohasida muhim ilmiy va amaliy natijalarga erishildi: matnlarni bir tabiiy tildan ikkinchisiga mashina tarjima qilish tizimlari, matnlarda avtomatlashtirilgan ma'lumotlarni qidirish tizimlari, og'zaki nutqni avtomatik tahlil qilish va sintez qilish tizimlari. nutq va boshqalar yaratilgan. Ammo, afsuski, hamma narsani ham ijodkorlar xohlagan tarzda qilish mumkin emas. Masalan, matnlarni bir tildan ikkinchi tilga mashina tarjima qilish muammosi ijodkorlar tasavvur qilganidan ancha qiyin bo'lib chiqdi. Xuddi shu narsani matnlardagi ma'lumotlarni avtomatlashtirilgan qidirish va og'zaki nutqni tahlil qilish va sintez qilish vazifasi haqida ham aytish mumkin. Hisoblash tilshunosligi - bu tabiiy tilda taqdim etilgan ma'lumotlarni avtomatik qayta ishlash muammolarini hal qilish bilan bog'liq bilim sohasi. Kompyuter tilshunosligining markaziy ilmiy muammolari matnlarning ma'nosini tushunish jarayonini modellashtirish muammosi (matndan uning ma'nosining rasmiylashtirilgan tasviriga o'tish) va nutq sintezi muammosi (ma'noning rasmiylashtirilgan tasviridan tabiiy matnga o'tish). til).

Hisoblash tilshunosligi vositalari tushunchalarining aksariyat elementlari omonimdir: ular bir vaqtning o'zida insonning kognitiv tizimining ba'zi real ob'ektlarini va ularni nazariy tavsiflash va modellashtirishda foydalaniladigan ushbu ob'ektlarni ifodalash usullarini belgilaydi.

Instrumental aspektda bilimlar tavsiflar to'plamida, ma'lumotlar to'plamida, bir tomondan, algoritmda, kompyuter yoki kognitiv tizimning boshqa modeli tomonidan bajariladigan ko'rsatmalarda mujassamlanishi mumkin. boshqa. Hisoblash tilshunosligi sohasi juda xilma-xil va aloqani kompyuter modellashtirish, syujet tuzilmasini modellashtirish, matnni taqdim etish uchun gipermatn texnologiyalari, mashina tarjimasi, kompyuter leksikografiyasi kabi sohalarni o'z ichiga oladi. O'zining ichki shaklida "tabiiy tilni qayta ishlash" iborasi til ma'lumotlarini qayta ishlash uchun kompyuterlar qo'llaniladigan barcha sohalarni qamrab oladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Arnold I.V. Tilshunoslikda ilmiy tadqiqot asoslari: Darslik. M.: Oliy maktab, 1991. 140 b.
2. Veb sayt

<https://lpgenerator.ru/blog/chto-takoe-kompyuternaya-lingvistika/>
<https://cyberleninka.ru/article/n/kompyuternaya-lingvistika-kak-nauka-avtomaticheskoy-obrabotki-informatsii>